

УДК 340.12+341.17

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

І. В. ЯКОВЧУК,

*д-р юрид. наук, доц.,
професор кафедри міжнародного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

Досліджено поняття «європейська інтеграція», виокремлено її ознаки, визначено системи критеріїв, які дозволяють порівнювати інтеграційні об'єднання залежно від ступеня втілення в них наднаціональності.

Ключові слова: європейська інтеграція, поняття і ознаки європейської інтеграції, Європейський Союз.

Інтеграція є одним із найбільш динамічних напрямів діяльності сучасних європейських держав, про що свідчать зміни, які відбуваються в її змісті під впливом трансформації цілей і завдань, форм, методів, способів, засобів і результатів реалізації процесу міждержавного об'єднання [8, с. 465]. Вона передбачає постійний пошук гнучких, але водночас переконливих і довгострокових підстав, здатних переорієнтувати відносини між колишніми суперниками чи навіть ворогами зі стану конфлікту на лояльне, а в ідеалі – партнерське ставлення. Регіональна інтеграція виступає однією із сучасних загальних тенденцій суспільного розвитку, що передбачають трансформацію державно-правових систем.

Наприкінці ХХ ст. проблема інтеграції як історичного, суперечливого за змістом і перспективами явища перейшла зі сфери абстрактних теоретичних конструкцій у сферу цілеспрямованої державно-правової практики. Нині інтеграція – це не певний набір вивірених шаблонів, засновницею яких була Західна Європа, а жива рухлива субстанція, до процесу творення якої долучилися народи всіх континентів. Внутрішня строкатість регіональних

версій заважає усвідомити інтеграційні процеси як типологічно споріднені. Тож обговорювати проблему міждержавної інтеграції можливо тоді, коли регіон, що інтегрується, виступає консолідованим суб'єктом, що володіє правосуб'єктністю і легітимністю, мати владні інститути, при цьому необов'язково наднаціональні [16].

Термін «інтеграція» походить від латинського *integer* і означає: а) стан пов'язаності окремих диференційованих частин в ціле; б) процес відновлення цілісності, взаємного зближення і утворення взаємозв'язків, який призводить до такого стану [12, с. 133]. Такий підхід до визначення даної категорії дозволяє тлумачити її зміст у широкому діапазоні. Крім того, аналіз літератури з проблем інтеграції дозволяє дійти висновку, що «інтеграція» належить до понять, яким властиво з часом змінювати зміст, демонструвати часткове або повне зміщення семантики [10, с. 27–45].

Інтеграція як економічне явище зароджується в середині ХІХ ст., але як процес, що остаточно сформувався, існує лише з другої половини ХХ ст. [9, с. 58]. У глосарій політичної науки поняття «інтеграція» запроваджується у 20-х рр. ХХ ст. Р. Шмедом, Х. Кельзеном та Д. Шиндлером, розробки яких спиралися на дослідження їх попередників, зокрема Е. Дюркгейма. Переносячи поняття «інтеграція» до сфери аналізу суспільних відносин, вказані автори мали на увазі об'єднання людей або навіть держав у певну соціально-політичну спільноту.

Після Другої світової війни проблематикою європейської інтеграції займалися К. Дейч, Дж. Капоразо, Е. Моравчик, Д. Пучала, П. Тейлор, У. Уоллес, Х. Уоллес, К. Уебб, Е. Хаас та інші науковці, кожен з яких зробив певний внесок у розробку понять «інтеграція» і «європейська інтеграція».

Поняття «європейська економічна інтеграція» увійшло в науковий обіг наприкінці 40-х – на початку 50-х рр. ХХ ст., коли його застосував до процесу формування наднаціональних економічних співтовариств в Європі американський адміністратор «плану Маршалла» П. Гофман. У цей же період були здійснені перші фундаментальні дослідження з цієї проблеми, серед яких

слід назвати праці Я. Тінбергена, В. Рьопке, А. Маршала, Г. Джонсона, які містили як теоретичні розробки «на майбутнє», так і аналіз інтеграційної практики Європейського економічного співтовариства [14, с. 6–7].

Починаючи з 50-х рр. ХХ ст. відбувається змістовне розмежування поняття «інтеграція» і термінів, які досить часто використовувалися як його синонім. Слід зазначити, що цей процес був непростим, оскільки тоді інтеграція в тих незавершених формах, в яких вона існувала, могла бути досліджена виключно на прикладі Європейських співтовариств [15, с. 79–84].

Теоретичні розробки М. Алле, Б. Белаша, М. Бійє і Г. Крьомера, Г. Хейлперіна були спрямовані на пошук нових форм інтеграції, зокрема на пошук механізмів, що дозволили б регулювати інтеграційний процес, досягти оптимального співвідношення державного регулювання і ринкових сил. Фактично відбулося визнання того факту, що без втручання держави, яке б виявилось у створенні наднаціональних структур, що відігравали двояку роль – з одного боку, ініціювали кроки до поглиблення інтеграції, а з іншого – не допускали б надмірної концентрації влади на рівні інститутів Співтовариств, обійтися неможливо. У цьому зв'язку питання про економічний або політичний характер інтеграції переросло в питання визначення пріоритетності економічної чи політичної інтеграції.

Слід звернути увагу на проблему розмежування змісту термінів «загальний» («common») і «єдиний» («single»), які характеризують певні напрямки інтеграції й досягнуті в підсумку результати. В. М. Зуєв пропонує розрізняти м'який (функціональний) варіант інтеграції, що передбачає вирішення спільних проблем переважно національними регулюючими інструментами в загальному форматі програм, тобто об'єднання національного в спільному комунітарному і структурний варіант, заснований на використанні наднаціонального алгоритму з'єднання надбудовних регулюючих інститутів, механізмів і формування єдиних економічних політик (злиття національного в наднаціональному). Якщо зона вільної торгівлі – це спільний простір, вільний від обмежень на торгівлю товарами, то проведення єдиної (наднаціональної)

зовнішньоторговельної політики просуває інтеграцію на сходинку вперед до Митного союзу; якщо спільний ринок передбачає «лише» скасування обмежень на переміщення факторів виробництва, то створення Єдиного (внутрішнього) ринку додатково передбачає ще й комплекс єдиних заходів, системи правил діяльності на цьому ринку, тобто додається важлива наднаціональна складова; якщо європейська валютна система держав-членів ЄС зі спільною розрахунковою одиницею «Екю» передбачала збереження національних валют, то в межах Валютного союзу створюється єдина валюта; якщо економічний союз передбачає «лише» координацію макроекономічної політики, то повна економічна інтеграція не обов'язково призведе до розчинення національних економічних політик в єдиній економічній політиці, але виведе на домінуючі позиції єдину наднаціональну економічну політику. Отже, співвідношення наднаціонального єдиного, комунітарного спільного і національного компонентів визначає сходження інтеграції до більш високих її форм [7].

Важливе значення в пізнанні змісту європейської інтеграції має виокремлення її ознак, що є доволі складним завданням, оскільки термін «інтеграція» виявився настільки монополізованим Євросоюзом, що прихований у ньому сенс опинився в прямій залежності від розвитку подій в ЄС. Між тим стало звичкою сам Союз оцінювати з точки зору того, як розвивається в ньому процес інтегрування. Це породжує методологічну проблему, оскільки таке розуміння інтеграції ускладнює порівняння Євросоюзу з будь-яким іншим міждержавним інтеграційним утворенням. Зазначимо, якщо в економічній науці це питання достатньо розроблене, то в юридичній і політологічній досить рідко зустрічаються такі розробки [17, с. 255; 18, с. 329] – зазвичай вони уникають питання стосовно визначення таких ознак. Ще однією особливістю цієї проблеми є те, що ті ознаки, які автори виводять з аналізу ЄС, не тільки не завжди притаманні іншим інтеграційним утворенням [13, с. 3-4], що в цілому можна пояснити наявністю в них певної специфіки, але й не повною мірою відповідають самому Союзу. Проаналізуємо ознаки, що традиційно вказуються як такі, що властиві інтеграційному об'єднанню (на прикладі ЄС).

1. Інтеграційне об'єднання виокремлюється з решти світу і відособлюється від нього [2, с. 137]. Визнання даної ознаки на перший погляд виглядає неочевидним. Однак справа в тому, що природа інтеграції за своєю сутністю багатоаспектна, а отже, і неоднозначна. З одного боку, очевидно, що вона виступає фактором, який об'єктивно сприяє розвитку глобалізації, створюючи сприятливі умови для вільної реалізації чотирьох свобод, обумовлюючи посилення взаємозалежності національних економік у процесі створення єдиного ринку в рамках регіону. З іншого – регіональна інтеграція є своєрідним захисним механізмом від негативних наслідків тієї ж глобалізації шляхом запровадження преференціального економічного, торговельного і політичного режиму для держав-членів, який розвиває універсальні регуляторні інструменти. Головними інструментами такого відособлення виступає система цінностей (ст. 2 ДЄС), засновані на ній Копенгагенські критерії набуття членства в Союзі, право ЄС, Економічний і валютний союз, що передбачає проведення скоординованої економічної і валютної політики державами-членами ЄС, Шенгенська зона, митна та енергетична політики.

2. Наявність наднаціональних інститутів прийнято вважати ще однією з обов'язкових ознак європейської інтеграції [18, с. 329]. Це, однак, не виключає існування в інституційному механізмі міжурядових інститутів і органів. Вагомість цієї ознаки для ЄС певною мірою ставиться під сумнів А. Байковим, на думку якого немає принципової відмінності між ЄС і Східно-Азійським співтовариством (далі – САС), оскільки як у наднаціональному ЄС, так і в міжурядовому САС усі рішення насправді приймаються керівниками національних урядів [1, с. 6]. Вважаємо такий висновок некоректним. Не визнавати різницю між наднаціональною і міжурядовою формами інтеграції можна було б за умови, що існували конкретні приклади, коли остання форма інтеграції призвела б до наслідків, які можна було б зіставити з результатами європейської інтеграції. Доки ж таких прикладів не існує, вважаємо цю ознаку такою, що має принциповий характер».

3. Принциповою відмінністю європейської інтеграції, яка безпосередньо

обумовлена попередньою ознакою, є практика делегування державами-членами інститутам ЄС права реалізації окремих суверенних прав і широкого спектру повноважень. Ця ознака логічно впливає з наднаціонального характеру Союзу і з цієї точки зору їх слід визнати взаємообумовленими. Необхідно зазначити, що у світі не існує іншого інтеграційного об'єднання, яке можна було б порівняти з Європейським Союзом за ступенем реалізації даної ознаки.

4. Не менш значущою характеристикою європейської інтеграції слід вважати наднаціональне за своєю природою право об'єднання, яке стало основою для формування регіональної правової системи. Право виступає основою міждержавних контактів, легалізує всі аспекти прояву функції міждержавної інтеграції, містить гарантії дотримання умов (передусім забезпечення суверенітету держав-членів; дотримання цілей інтеграції; нормативне визначення принципів, на яких вона здійснюватиметься; узгодження процедур прийняття спільних рішень і сфер їх застосування; визначення правових засобів, застосування яких сприяє розвитку інтеграційного процесу в одних сферах і перешкоджає в інших), на яких засновується інтеграційний процес. Зазначимо, що формування цілісної правової системи може відбутися за сприятливих умов лише в окремих випадках і на певному етапі розвитку інтеграційного процесу.

5. Інтеграція характеризується спрямованістю свого розвитку. Дослідження спрямованості розвитку євроінтеграції розкривається шляхом аналізу ряду проблем.

По-перше, проблема визначення окремих напрямів і форм розвитку, розкриття їх співвідношення, що у свою чергу передбачає розгляд питання про можливість зміни напрямів (питання не лише визначення пріоритетних напрямів інтеграції на конкретному етапі, але й можливості прояву регресивних тенденцій, наприклад, концепція «Європи вітчизн» або концепція «Європи регіонів») і форм розвитку (питання співвідношення наднаціональної і міжурядової форм співробітництва).

По-друге, проблема спрямованості розвитку потребує дослідження

питань про сталість, спадковість, зворотність і незворотність, наявність заборон і обмежень, що обумовлюють відповідний напрям процесу розвитку ЄС як системи. Упорядкованість і усталена послідовність зміни якісного стану системи свідчать про сталість інтеграційного процесу. У процесі історичного розвитку інтеграції реалізується двояка сталість: а) у межах досягнутого рівня організації; б) на основі перетворення організації і механізму здійснення влади в міру переходу міждержавного об'єднання до більш високого рівня організації. З приводу зворотності і незворотності розвитку слід зазначити таке. Незворотність являє собою усталеність перетворень організації і механізму функціонування влади Союзу, появу і збереження в процесі розвитку того нового, що сприяє накопиченню проявів наднаціональності в ЄС [6, с. 15]. Зазначену характеристику прийнято розглядати як передумову поступального характеру змін у механізмі організації й функціонування ЄС. Чим складнішою стає організація і механізм функціонування ЄС, чим більший відрізок інтеграційного розвитку він проходить, тим менш вірогідною стає можливість зворотного процесу. Незворотність інтеграційного процесу забезпечують існуючі в ЄС заборони і обмеження, що обумовлені досягнутим рівнем інтеграції і передбачають певні обмеження на можливість вибору напрямів подальшого розвитку. Крім того, слід зважувати на те, що Євросоюз має спільне надбання (*acquis communautaire*), яке зобов'язані берегти і примножувати всі члени Союзу. Установчі договори також закріплюють обов'язок держав-членів не вдаватися до кроків, які б знизили рівень інтеграції.

6. Важливою ознакою європейської інтеграції є чітке визначення цілей і відповідно послідовність здійснюваних етапів зближення політико-правових і соціально-економічних систем держав-членів. Розвиток європейської інтеграції передбачає послідовне проходження таких етапів:

1) укладення преференціальних торговельних угод, які підписувалися між інтеграційним об'єднанням і окремими країнами або їх групами. Оскільки преференціальні угоди передбачають збереження національних митних тарифів, то їх укладення вважають не початковим, а підготовчим етапом

інтеграційного процесу. Такі угоди використовуються як на початковому, так і на наступних етапах економічної інтеграції;

2) створення Зони вільної торгівлі (1958 – 1966 рр.). Цей етап передбачав скасування тарифів і кількісних обмежень на шляху руху товарів усередині Співтовариства. Водночас кожна країна зберігає автономність своєї митної політики стосовно третіх країн, а тому вправі проводити власну зовнішньоторговельну політику;

3) запровадження Митного союзу (1968 – 1986 рр.) ознаменувалося встановленням єдиного тарифу в торгівлі з третіми країнами та початком інтеграції у валютно-фінансовій сфері;

4) заснування Спільного ринку (1987 – 1992 рр.) спричиняє остаточне скасування тарифних і нетарифних обмежень у взаємній торгівлі товарами та послугами, ліквідацію всіх обмежень на рух капіталу всередині ЄС, усунення національних обмежень імпорту промислових товарів з третіх країн тощо;

5) запровадження Економічного і валютного союзу (з 1993 р. і по сьогодні) обумовило узгодження національної економічної, фінансової та валютної політики, запровадження європейської валюти і створення наднаціонального за своїм статусом Європейського центрального банку;

б) утворення політичного союзу (1992 р. і дотепер) передбачає визнання єдиної правосуб'єктності ЄС, удосконалення організації і механізму функціонування інституційної системи, розширення сфери застосування процедури прийняття рішень кваліфікованою більшістю голосів, реформування правових механізмів зовнішньополітичної діяльності, узгодження політики у сфері безпеки, внутрішніх справ і юстиції.

Практика економічного розвитку останніх десятиліть змушує переглянути уявлення про сутність і етапи розвитку регіональних інтеграційних об'єднань. Схема послідовності етапів інтеграційного процесу (зона вільної торгівлі → митний союз → спільний ринок → валютний союз → політична інтеграція) повною мірою на сьогодні може бути застосована виключно до Євросоюзу. Хоча у світі нараховується близько 30 інтеграційних систем, однак

створення економічного і валютного союзу досяг тільки ЄС. Решта об'єднань зупинилися на початкових або проміжних етапах інтеграції [11, с. 10].

До ознак інтеграції А. Етзонні відносить наявність ефективного контролю за застосуванням заходів примусового характеру [18, с. 329]. Однак дана ознака не зустрічається в інших дослідженнях інтеграції, оскільки вона не властива сучасним інтеграційним об'єднанням, які позбавлені можливості самостійно здійснювати контроль і особливо примус.

Аналіз наведених ознак європейської інтеграції дозволяє висловити згоду із запропонованим Д. Корбі визначенням поняття «європейська інтеграція» як процесу, за допомогою якого окремі держави передають право реалізації своїх суверенних прав створеній і єдиній для них усіх наднаціональній інституційній структурі заради того, щоб забезпечити врахування і реалізацію спільних інтересів [17, с. 255].

Історія європейської інтеграції переконливо доводить, що вона є явищем неоднорідним і неоднозначним, оскільки допускає досить суттєві відмінності у змісті, цілях, інституційній структурі, нормативному оформленні, характері взаємовідносин тощо. Процес інтеграції в Європі має як об'єктивну, так і суб'єктивну сторони. Перша передбачає розгляд інтеграції як цілком закономірного історичного процесу, обумовленого зростанням взаємозалежності держав унаслідок активізації фінансових потоків між країнами, розповсюдження інформації і технологій, збільшення обсягу товарів і послуг, виникнення дефіциту енергоносіїв тощо. Другий аспект – це розгляд процесу інтеграції як своєрідного геостратегічного механізму утримання і зміцнення позицій провідних європейських держав у регіоні шляхом запровадження нового регіонального економічного і правового порядку, а також розширення сфер свого впливу за рахунок країн-сусідів, що в підсумку сприяє перетворенню Європи на один з центрів сили в світі, здатний на рівних конкурувати зі США, Китаєм, Росією і Японією.

Інтеграцію не варто розглядати як односпрямований процес, оскільки за наявності певних об'єктивних і суб'єктивних факторів інтеграцію завжди може

змінити дезінтеграція. Справедливість останнього твердження підтверджує сучасна фінансова криза окремих держав-членів ЄС (передусім Греція і Кіпр, а також Іспанії, Ірландії, Італії), що загрожує фінансовій кризі всього Союзу, внаслідок чого аналітики почала обговорювати різні сценарії розвитку несприятливих подій, зокрема вихід держав з зони євро та/або з Шенгенської зони. Реалізація цих сценаріїв стала б реальним кроком до дезінтеграції не лише фінансової системи ЄС, але й всього інтеграційного проекту під назвою Європейський Союз. Разом з тим загроза дезінтеграції може спонукати прибічників збереження об'єднаної Європи піти на більш сміливі інтеграційні ініціативи.

Для порівняння інтеграційних об'єднань з точки зору оцінки успішності втілення інтеграційних ініціатив необхідно визначити систему критеріїв. Аналіз організації і функціонування інтеграційних об'єднань, а також літератури [5; 14, с. 102–123, 250–280], присвяченої цій проблемі, дозволяє запропонувати таку систему критеріїв:

– інтеграція здійснюється в рамках певного чітко окресленого регіону, який утворюють території держав-членів. Такий регіон має відповідати таким характеристикам: спільність історичної долі, властивої лише цій групі народів як носіям певної культури чи навіть цивілізації; географічна єдність території; однотиповість національних економічних, політичних і соціальних систем; приналежність до одних й тих самих регіональних організацій економічного і військово-політичного спрямування;

– формування наднаціональної за своїм характером регіональної ідентичності. Наявність такої ідентичності забезпечує лояльність громадян держав-членів відносно інтеграційних інститутів влади. Крім того, її формування дозволяє уникнути конфлікту національних ідентичностей, який зазвичай виникає тоді, коли дві чи більше національні групи претендують на одну й ту саму територію, проявом чого є військово-політичні зазіхання на спірні географічні території;

– соціально-економічна однорідність країн-учасниць об'єднання.

Дотримання цієї вимоги є запорукою швидких темпів формування єдиного ринку, економічного і валютного союзу;

– наявність права об'єднання, що забезпечує його ефективне функціонування, сприяє розширенню і поглибленню об'єднувачого процесу;

– формування інституційного механізму для керівництва інтеграційним процесом;

– здатність забезпечити на відповідних етапах синхронізацію процесів економічної і соціальної, економічної та політичної інтеграції держав-членів об'єднання з метою виходу за межі секторальної інтеграції і створення сталого і потужного геополітичного утворення;

– передбачення певної послідовності етапів міждержавного зближення;

– вироблення і реалізація узгодженої, а в ідеалі – спільної зовнішньої і оборонної політики. Здатність об'єднання сформуванати і втілити спільну зовнішню політику, а також політику у сфері безпеки і оборони засвідчує досягнення вищого рівня політичної інтеграції, що може стати підставою для трансформації міждержавного об'єднання у федеративне об'єднання.

Очевидно, що саме відповідність Європейського Союзу вказаним критеріям стало запорукою успішного розвитку інтеграційного процесу.

Список літератури:

1. Байков А. А. «Интеграционные маршруты» Западно-Центральной Европы и Восточной Азии / А. А. Байков // Международные процессы. – 2007. – Т. 5. – № 3 (15). – С. 4–17.
2. Бурганова И. Н. Политическая интеграция на постсоветском пространстве: проблемы и перспективы : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.04 / Инна Николаевна Бурганова. – СПб., 2007. – 188 с.
3. Буторина О. Понятие региональной интеграции : новые подходы / О. Буторина // Космополис. – 2005. – № 3 (13). – С. 136–145.
4. Вахитова Т. М. Особенности современных интеграционных процессов в условиях глобализации мировой экономики [Электронный ресурс] / Т. М. Вахитова // Проблемы современной экономики. – 2002. – № 1. – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php3?artid=11345>.
5. Гуляева К. В. Становление интеграционных моделей Европейского Союза и Содружества Независимых Государств : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.04 / Ксения Витальевна Гуляева. – СПб., 2010. – 189 с.
6. Дарендорф Р. Объединенная или открытая? Европейская альтернатива / Р. Дарендорф // Прогнозис. – 2007. – № 2 (10). – С. 14–24.
7. Зуев В. Н. Наднациональный механизм как фактор развития экономической

интеграции в Европейском Союзе : автореф. дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.14 [Электронный ресурс] / Владимир Николаевич Зуев. – М., 2011. – 47 с. – Режим доступа: <http://www.ieras.ru/diss27.htm>.

8. *Киреева С. А.* Межгосударственная интеграция как внешняя функция Российского государства : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Светлана Александровна Киреева. – Астрахань, 2006. – 499 с.

9. *Коростышевская Е. М.* Научно-производственная интеграция: политико-экономическое исследование : дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.01 / Елена Михайловна Коростышевская. – СПб., 1999. – 310 с.

10. *Лотман Ю. М.* Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. – М. : Искусство, 1970. – 384 с.

11. *Панарина Е. А.* Развитие идеи европейской интеграции в первой половине XX века : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.03 / Елена Александровна Панарина. – Ставрополь, 2006. – 279 с.

12. *Райзберг Б. А.* Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 479 с.

13. *Стрежнева М. В.* Региональные политические институты: на примере Европейского Союза и Содружества Независимых Государств. Социокультурный анализ : дис. ... д-ра полит. наук : 23.00.04 / Марина Вадимовна Стрежнева. – М., 2000. – 300 с.

14. *Черковец О. В.* Развитие региональной и субрегиональной экономической интеграции в современном мире : дис. ... д-ра эконом. наук : 08.00.14 / Олег Викторович Черковец. – М., 1998. – 297 с.

15. *Яковюк І. В.* Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз / І. В. Яковюк. – Х. : Право, 2013. – 760 с.

16. *Beeson M.* Regionalism and Globalization in East Asia: Politics, Security, Economic Development / M. Beeson. – New York : Palgrave Macmillan, 2007. – 324 p.

17. *Corbey D.* Dialectical functionalism: stagnation as a booster of European integration / D. Corbey // International Organization. – 1995. – Vol. 49. – № 2. – P. 253–284.

18. *Etzioni A.* Political unification: a comparative study of leaders and forces / A. Etzioni. – New York : Rinehart, 1965. – 329 p.

Яковюк І. В. Теоретическіе основи европейской интеграции.

Исследовано понятіе «европейская интеграция», раскрыты ее признаки, определению системы критеріев, позволяющие сравнивать интеграционные объединения в зависимости от степени воплощения в них наднациональности.

Ключевые слова: европейская интеграция, понятіе и признаки европейской интеграции, Европейский Союз.

Yakoviyk I. V. Theoretical basis of european integration.

The article investigates the concept of «European integration» provision out of its attributes, the definition of criteria that allow you to compare the integration associations depending on the implementation supra them.

Key words: European integration, the concept and characters of European integration, the European Union.

Розширена анотація

статті Яковюка Івана Васильовича на тему:

«Теоретичні основи європейської інтеграції»

Yakoviyk I. V. Doctor of Law, Professor of Department of international law, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv

An extended abstract of a paper on the subject of:

«Theoretical basis of European Integration»

The article is devoted to the research in theoretical basis of European integration. The stated problem is not quite studied in the domestic legal science that determines its actuality.

The article marks out definite sequence of stages (preferential trade agreements → free trade area → custom's union → common market → monetary union → political integration) which characterize orientation of European integration. The main approaches to the definition of European integration are studied and its features are marked out (the EU is distinguished from the rest of the world and relatively separates from it; the EU institutional mechanism comprises supranational and intergovernmental institutions, balance of powers of which is determined by the tasks of the stated stage of integration; the EU is based on supranational law which is the background for regional legal system forming; clear definition of the aims and tasks of integration is typical for the EU and, correspondently, there is definite consequence of carried stages of integration of socio-economic and political-legal systems of the Member States).

The author specifies the system of criteria which allows comparing different intergovernmental units: matching a region as the subject which possesses legal subjectiveness; existence of the system of common values as the basis for regional identity formation; socio-economic homogeneity of the Member States; formation of the institutional mechanism with the elements of supranationality; compliance with consequence of the integration stages; developed law of the community; providing

synchronization of the processes of socio-economic and political integration; realization of coordinated and ideally, common foreign and defense policy.

On the basis of the analysis the conclusion about the unifying initiatives spreading on the different countries of different world regions in the end of the XXth century was made. Integration has become one of the basis, and simultaneously objectization of changes in the governmental-legal development of these countries. At the same time integration characteristics of the EU are not always intrinsic to other integration units, and this generates methodological problem for their comparison.

Key words: European integration, the concept and characters of European integration, the European Union.